

ÖZBEKİSTAN ÜLKE RAPORU

KÜTAHYA TİCARET VE SANAYİ ODASI

Mart 2024

KISACA ÖZBEKİSTAN

Özbekistan, Orta Asya Cumhuriyetleri arasında en kalabalık olanıdır. Eski İpek Yolu üzerindeki merkezler olan Semerkant ve Buhara'ya ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca diğer Orta Asya ülkeleri ve Afganistan ile sınırı bulunmaktadır. Özbekistan, Uzakdoğu ve Avrupa arasındaki geçiş güzergahında yer almaktadır.

Ülke, mineral kaynakları bakımından oldukça zengindir. Doğal gaz, altın, uranyum, gümüş ve bakır gibi birçok değerli maden rezervine sahiptir. Bunlar, ekonomik açıdan önemli kaynaklardır.

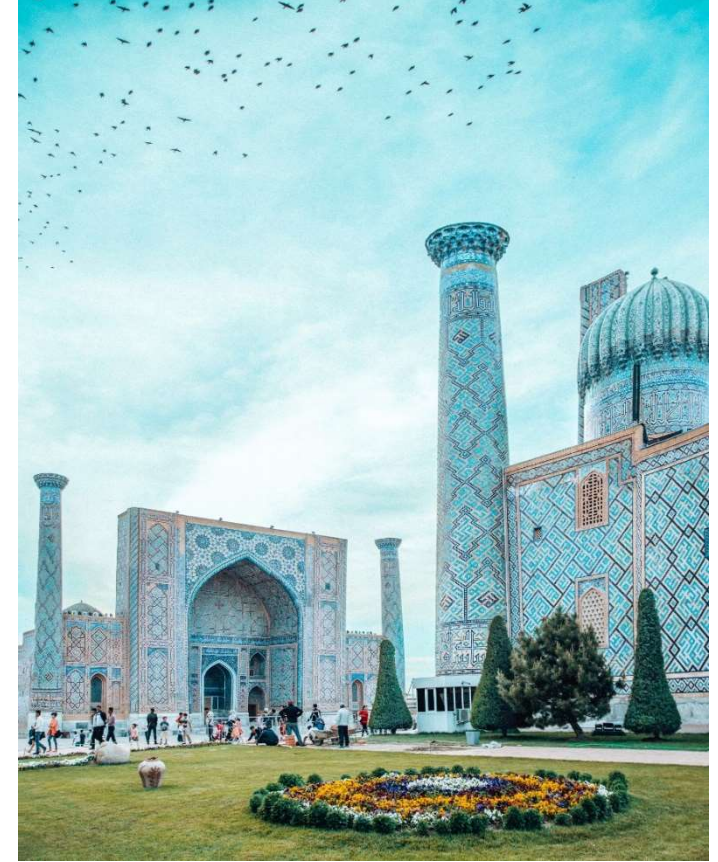
Uzun yıllar boyunca dünya ile kapalı bir rejimle yönetilen Özbekistan, 2017'den itibaren yeni bir yönetim anlayışıyla reformlar yapmakta ve dış dünyaya daha fazla açılmaktadır. Bu değişim, ülkenin uluslararası ilişkilerini ve ticaretini olumlu yönde etkilemektedir.

KISACA ÖZBEKİSTAN

Özbekistan, Orta Asya'nın merkezi konumunda bulunan bir ülkedir, hem coğrafi olarak hem de nüfus yoğunluğu bakımından. Ülkenin ekonomisi oldukça çeşitlidir ve genç bir nüfusa sahiptir. Topraklarının %46'sı yayla ve bozkırlardan oluşurken, %41'i çöl ve diğer arazi tiplerinden oluşur. Ülkenin toplam kara alanının %3'ü orman ve koruluktan oluşurken, %10'u tarıma elverişlidir. Sulama imkanlarının yüksek olmasıyla, ekilebilir alanların yaklaşık %95'i sulanabilmektedir. Bu özellikle birlikte, Özbekistan Orta Asya Cumhuriyetleri arasında en verimli sulama tarımının yapılabildiği bir ülke konumundadır.

1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını ilan eden ülkede, pamuk ekonomisinin yanı sıra değerli maden ve doğalgaz ihracat kapasitesi de geliştirilmiştir. Üretim tabanı genişletilmiş ve tarımsal üretim çeşitlendirilmiştir.

KISACA ÖZBEKİSTAN

Özbekistan, 12 bölge (viloyat) ve Özbekistan'a bağlı özerk bir cumhuriyet olan Karakalpakistan Cumhuriyeti'nden oluşur. Ayrıca, Taşkent bağımsız bir şehir statüsündedir.

Nüfus bakımından önde gelen bölgeler arasında Semerkant, Fergana, Kaşkaderya, Andican, Taşkent Bölgesi ve Şehri bulunmaktadır.

Ekonomik katkı açısından öne çıkan bölgeler ise Taşkent Şehri, Taşkent, Navoi, Semerkant, Fergana ve Andican'dır.

GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

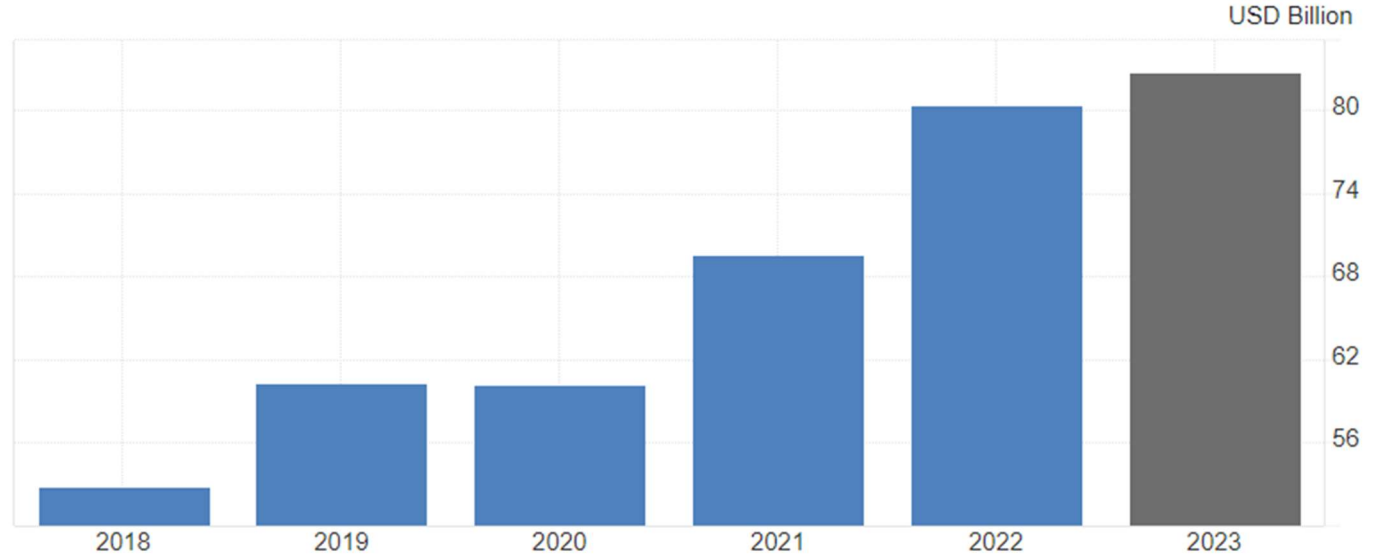
Özbekistan'ın Gayri Safi Yurtiçi Hasılası

2023 yılı GSYİH: 90,9 milyar \$

Kişi başına milli gelir 2.495 \$

Son 7 yılda yıllık ortalama %5,3 büyüme

"Kayıt dışı ekonomi" ülke GSYİH'sinin ortalama %50-%60'sı arasında seyretmektedir.

GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

Temel Makroekonomik Göstergeler

Gösterge	2021	2022	2023
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	69,6	81,1	90,9
GSYİH Büyüme (Reel - %)	7,4	5,7	6
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar - \$)	1.991	2.255	2.495
TÜFE (yıllık ort. - %)	10	12,2	8,8
İşsizlik Oranı (%)	9,6	8,9	
İhracat (milyar \$)	16,7	19,7	24,4
İthalat (milyar \$)	25,5	30,8	38,1

Politika Faizi (Ocak 24): %14

Toplam Rezervler (Ocak 24): 34,6 Milyar \$

Dış Borç (Temmuz 23): 25,9 Milyar \$

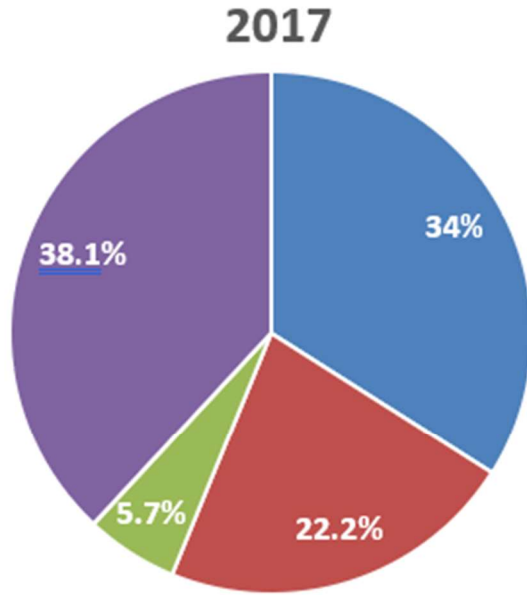
Kamu Borcu (Temmuz 23): 31,5 Milyar \$

Yabancı Yatırım (2023): 16,6 Milyar \$

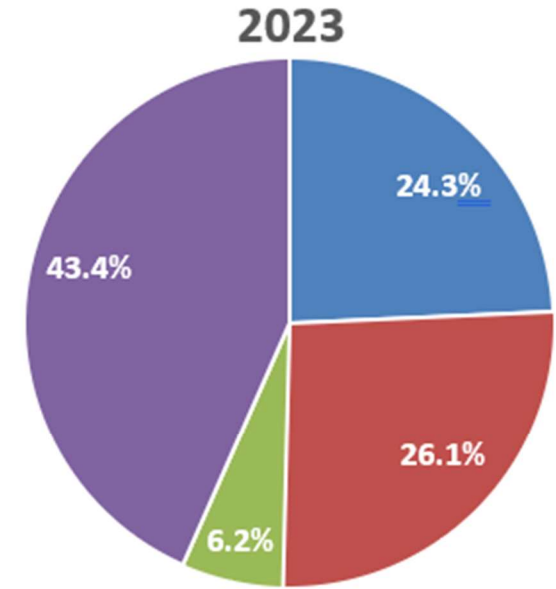
İşçi Dövizî Girişleri (2022): 17 Milyar \$

GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

GSYİH'nin Katma Değer Bazında Sektörel Dağılımı

- Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
- Sanayi
- İnşaat
- Hizmetler

- Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
- Sanayi
- İnşaat
- Hizmetler

GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

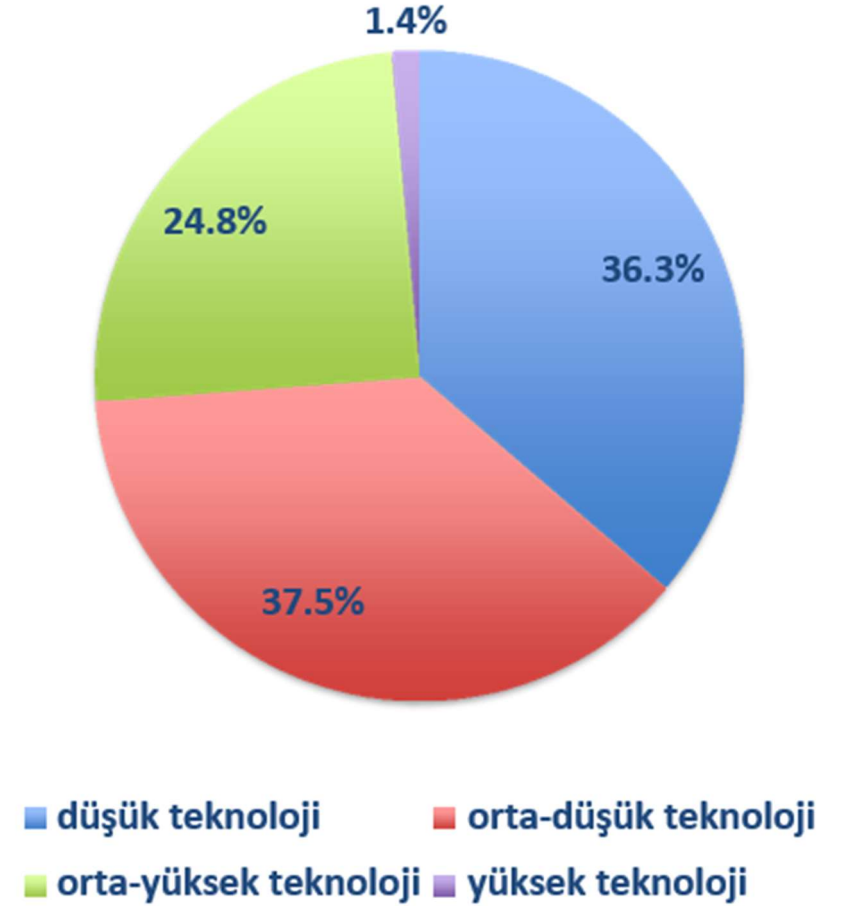
Özbekistan'ın Sanayi Sektörü

2023 yılı sanayi üretimi: **55,9 milyar \$** (%6 artış)

- %84 imalat sanayi
 - %23 metalürji
 - %17 tekstil ve hazır giyim
 - %15 gıda ve içecek
 - %14 motorlu taşıtlar
- %8 madencilik
- %7 enerji
- %1 diğer

Toplam üretim tesisi sayısı: **69.444**

- Taşkent Şehri - %17
- Fergana Bölgesi - %11
- Taşkent Bölgesi - %10
- Semerkant Bölgesi - %9
- Andican Bölgesi - %8

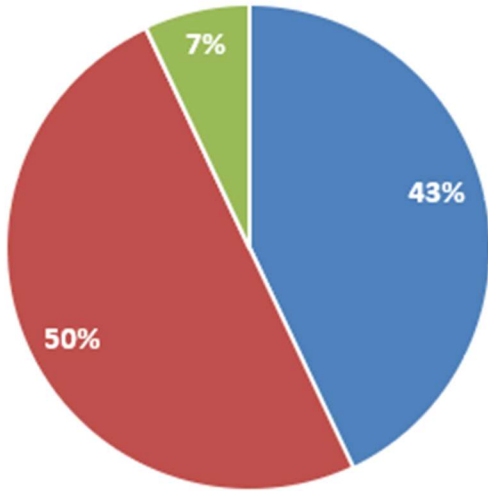
GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

Özbekistan'ın Tarım ve Hayvancılık

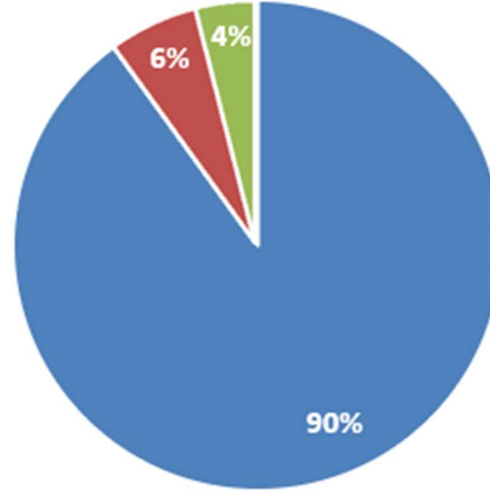
2023 yılı tarım ve hayvancılık üretimi: 36,3 milyar \$ (%4 artış)

- Tarım - %49; Hayvancılık - %47; Diğer - %3

Tarım

Hayvancılık

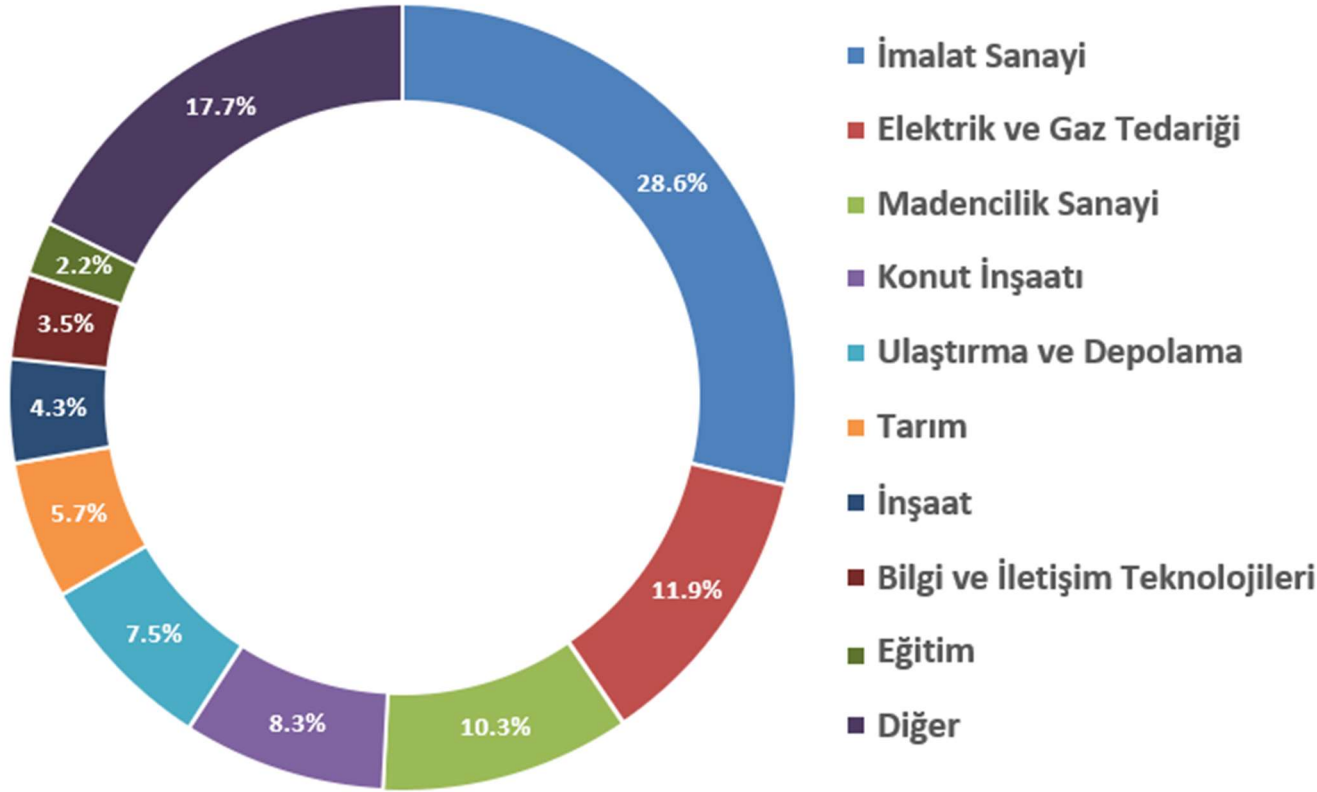
■ «Dehkan»lar ■ Çiftlikler ■ Firmalar

■ «Dehkan»lar ■ Çiftlikler ■ Firmalar

- En çok tarım ve hayvancılık üretimi gerçekleştirilen bölgeler
 - Semerkant - %12,4
 - Andican - %10
 - Taşkent - %9,6
 - Kaşkaderya - %9,6
 - Fergana - %9,3
- Katma değer açısından tarım ve hayvancılığın önde geldiği bölgeler
 - Surhanderya - %49
 - Cizzak - %48
 - Harezmi - %44
 - Buhara - %43
 - Kaşkaderya - %41

YATIRIMLAR

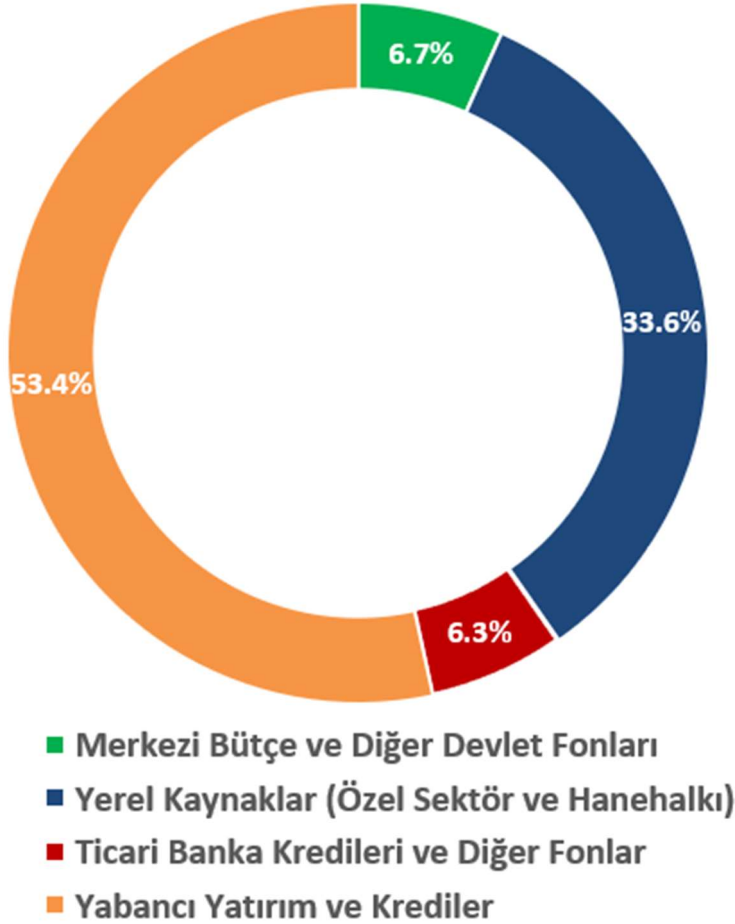
Özbekistan'da Gerçekleştirilen Sabit Sermaye Yatırımları

- 2023'te 8,6 milyar \$ imalat sanayi yatırımı
- Yatırımlarda önde gelen bölgeler;
 - Taşkent Şehri %19
 - Taşkent %13
 - Buhara %9
 - Semerkant %8
- 2023 yılı yatırımları;
 - Komple yeni tesis %60
 - Kapasite artışı ve yenileme %25
 - Diğer yatırımlar %15
- 2023 yılı yatırımları
 - Makine, teçhizat ve demirbaş %46
 - İnşaat ve montaj %46
 - Diğer %8

YATIRIMLAR

Yatırımların Finansmanı

- Yabancı yatırım ve krediler ile finanse edilen yatırım tutarı **16 milyar\$**
 - Doğrudan Yabancı Yatırım **7,2 milyar \$ - %96 artış**
 - Devlet Garantili Yabancı Krediler **1,8 milyar \$ - %30 artış**
 - Diğer Yabancı Yatırım ve Krediler **7 milyar \$ - %29 artış**
- Yabancı yatırım ve kredilerin yatırım finansmanı içindeki payı
 - 2017 yılında %27
 - 2023 yılında %53,4
- Yabancı yatırım ve krediler ile finanse edilen yatırımlar
 - İmalat Sanayi - %38
 - Elektrik ve gaz tedariki - %20
 - Madencilik - %15
 - Diğer - %27 6.3%
- Yabancı yatırımlarda önde gelen ülkeler
 - Çin - %25,6
 - Rusya - %13,4
 - Suudi Arabistan - %7,9
 - **Türkiye - %6,4**
 - BAE - %5,8

YATIRIMLAR

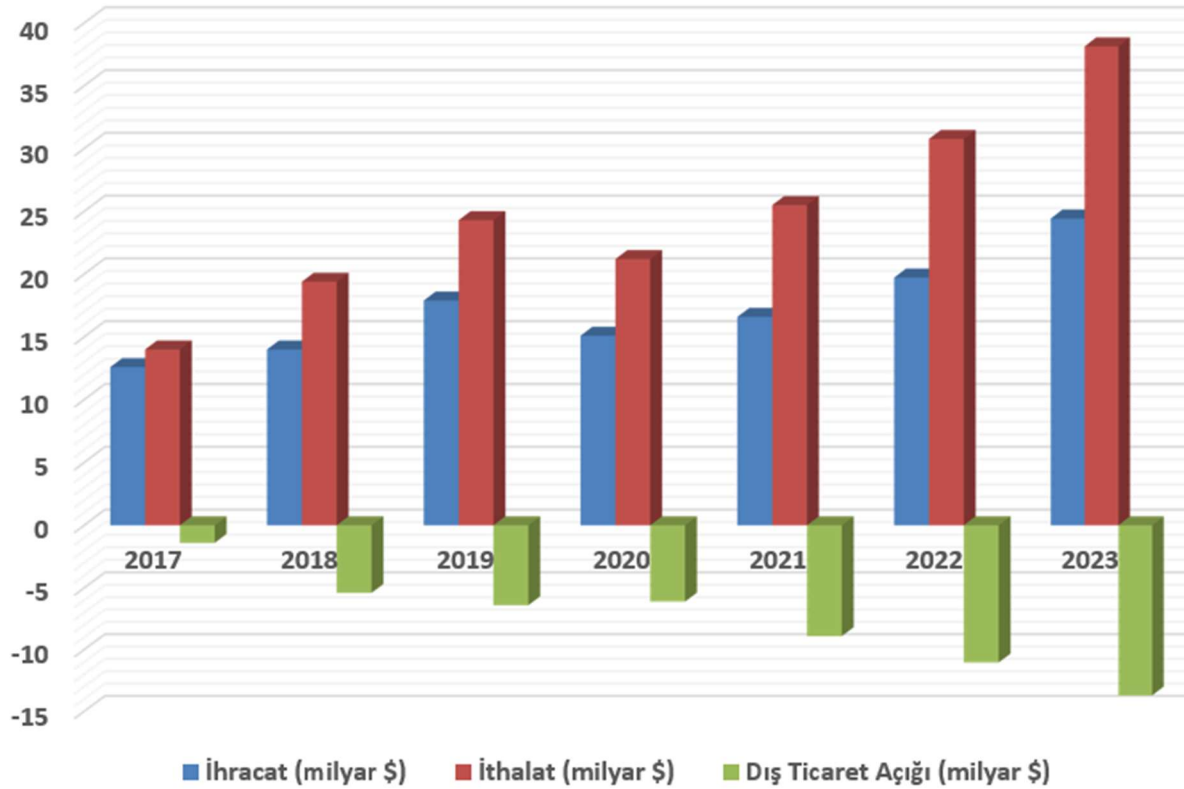
2023 Yılında Önde Gelen Bazı Önemli Yatırımlar

Doğrudan yabancı yatırım veya devlet garantisi olmayan yabancı krediler ile finanse edilen yatırımlar;

- Sirderya'da 1.500 MW kapasiteli kombine çevrim enerji santrali
- Almalık - Yoshlik-1 maden yatağının geliştirilmesi
- «Mustaqillikning 25 yilligi» - Baysun, Surhenderya
 - Petrol ve doğalgaz yataklarında jeolojik arama çalışmaları
 - Gaz işleme ve kimya kompleksi
- Andican, Buhara ve Kaşkadarya bölgelerinde petrol üretimini artırmaya yönelik bir yürütülen program
- Buhara'da 500 MW güneş enerjisi santrali
- Semerkant'ta mineral gübre üretimi tesisi

DIŞ TİCARET

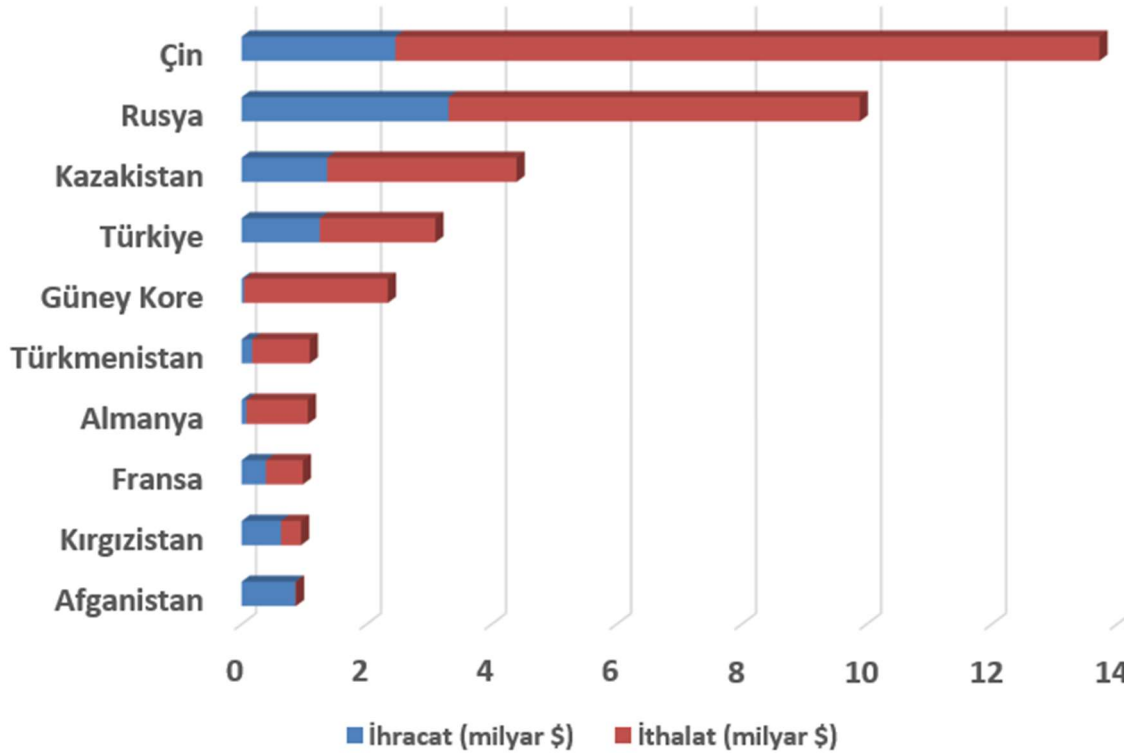
Özbekistan'ın Dış Ticareti

- 2017-2023 döneminde dış ticaret hacminde yıllık ortalama **%16** artış
 - İhracat - **%12,6**
 - İthalat - **%19,4**
- 2023'de **62,6 milyar \$** dış ticaret hacmi
 - İhracat - **24,4 milyar \$**
 - İthalat - **38,2 milyar \$**
- En çok ihracat yapan bölgeler
 - Taşkent Şehri - **%20**
 - Taşkent Bölgesi - **%8**
 - Andican - **%5**
- En çok ithalat yapan bölgeler
 - Taşkent Şehri - **%51**
 - Andican - **%10**
 - Taşkent Bölgesi - **%10**

DIŞ TİCARET

Özbekistan'ın Dış Ticaret Ortakları

- En büyük 10 ticaret ortağı ile gerçekleştirilen dış ticaret, Özbekistan'ın toplam dış ticaretinin **%61'i**

- Ülkelerin Özbekistan'ın 2023 yılı dış ticaretindeki payları

- Çin - %22 (2022 - %18)
- Rusya - %16 (2022 - %19)
- Kazakistan - %7 (2022 - %9)
- **Türkiye - %5 (2022 - %6,5)**

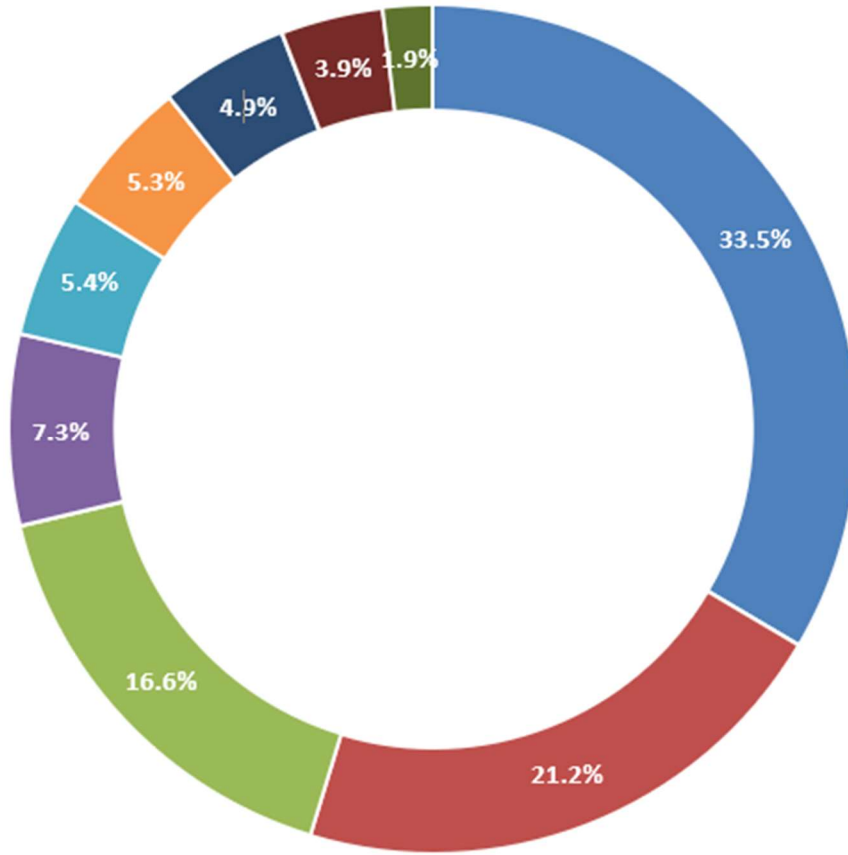
- Sadece Kırgızistan ve Afganistan ile dış ticaret fazlası

- BDT ülkeleri ile ticaret toplam dış ticaretin %33'ü (serbest ticaret bölgesi*)

* Belarus, Ermenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan ve Ukrayna

DIŞ TİCARET

Özbekistan'ın İhracatında Ürün Grupları

- Altın
- Hizmetler
- Sanayi ürünleri
- Gıda ve canlı hayvanlar
- Kimyasal ürünler
- Makine ve ulaştırma ekipmanları
- Çeşitli bitmiş ürünler
- Mineral yakıtlar, yağlar ve benzeri ürünler
- Diğer

DIŞ TİCARET

Özbekistan'ın İhracatında Öne Çıkan Ürünler

- Altın – 8,2 milyar \$

- Tekstil ürünleri – 3 milyar \$
 - Pamuk ipliği - %41,1
 - Hazır giyim- %41
 - Örme kumaş - %10,1
 - Kumaş - %5,8
 - Diğer - %2

- Demir dışı metaller – 1,4 milyar \$

- Sebze ve meyveler – 1,2 milyar \$

- Doğal gaz – 0,53 milyar \$

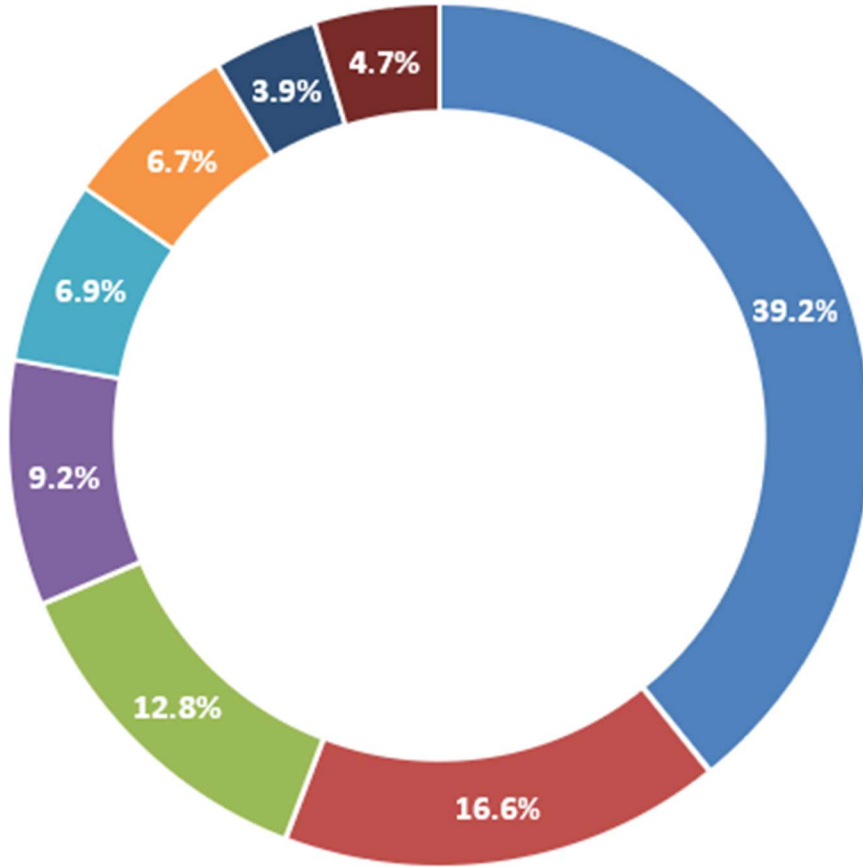

- Motorlu taşıtlar – 0,5 milyar \$

DIŞ TİCARET

Özbekistan'ın İthalatında Ürün Grupları

- Makine ve ulaştırma ekipmanları
- Sanayi ürünleri
- Kimyasal ürünler
- Gıda ve canlı hayvanlar
- Mineral yakıtlar, yağlar ve benzeri ürünler
- Hizmetler
- Çeşitli bitmiş ürünler
- Diğer

DIŞ TİCARET

Özbekistan'ın İthalatında Öne Çıkan Ürünler

- Motorlu taşıtlar – 4,5 milyar

- Özel amaçlı makineler – 2,8 milyar \$

- Dökme demir ve çelik – 2,6 milyar \$

- Makine ve parçaları – 2,1 milyar \$

- Elektrik-elektronik ürünleri – 1,9 milyar \$

- Tahıl ve mamulleri – 1,1 milyar \$

- Petrol ve petrol ürünleri – 1,6 milyar \$

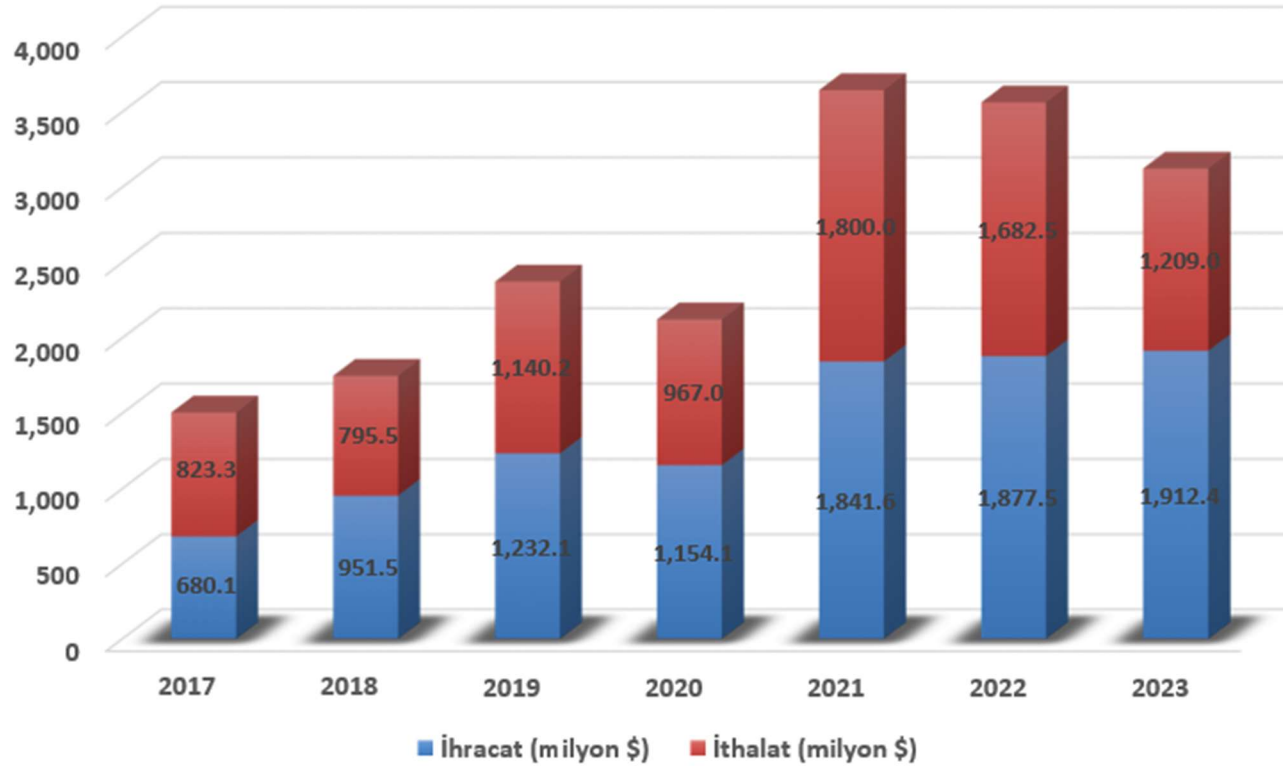

- İlaç ve medikal ürünler – 1,6 milyar \$

TÜRKİYE – ÖZBEKİSTAN TİCARETİ

Türkiye – Özbekistan İkili Ticareti

- 2017-2023 döneminde dış ticaret hacminde yıllık ortalama **%16** artış
 - İhracat %21
 - İthalat %13
- 2023 yılı dış ticaret hacmi, 2022'ye göre %12 oranında azalış ile **3,12 milyar \$**
- 2017-2023 döneminde dış ticaret yapan firma sayısında **%144** artış
- Firma sayıları (2023)
 - İhracat: 5.706
 - İthalat: 707
- Dış ticarete ürün çeşitliliği (4'lü GTIP)
 - İhracat: 911 (2017'de 772)
 - İthalat: 307 (2017'de 92)

TÜRKİYE – ÖZBEKİSTAN TİCARETİ

Özbekistan'a Yapılan İhracatımızda Öne Çıkan İlk 10 Ürün

ÜRÜN GRUBU	2023 (\$)	Bir Önceki Yıla Göre
MAKİNALAR, MEKANİK CİHAZLAR VE ALETLER, BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI	540,121,186	3.88
ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR, AKSAMPARÇA-AKSESUARI	131,411,879	-0.23
PLASTİKLER VE MAMULLERİ	116,954,785	-21.24
BOYALAR, PİGMENTLER, VERNİKLER, MACUNLAR, MÜREKKEPLER, VB.	88,488,258	5.39
DEMİR VEYA ÇELİKTE EŞYA	83,376,938	3.42
MUHTELİF KİMYASAL MADDELER	69,671,405	7
MOTORLU KARA TAŞITLARI, BUNLARIN AKSAM, PARÇA, AKSESUARI	55,604,271	91.52
ECZACILIK ÜRÜNLERİ	49,735,573	-46.06
ÇEŞİTLİ MAMUL EŞYA (HİJYENİK HAVLU, BEBEK BEZİ, KALEM, ÇAKMAK, FERMUAR, FIRÇA VB.)	47,614,270	-8.01
MOBİLYALAR, PREFABRİK YAPILAR	47,194,480	-28.56

TÜRKİYE – ÖZBEKİSTAN TİCARETİ

Özbekistan'dan Yapılan İthalatımızda Öne Çıkan İlk 10 Ürün

ÜRÜN GRUBU	2023 (\$)	Bir Önceki Yıla Göre
BAKIR VE BAKIRDAN EŞYA	473,617,297	-17.55
PAMUK, PAMUK İPLİĞİ VE PAMUKLU MENSUCAT	340,336,352	-41.96
PLASTİKLER VE MAMULLERİ	91,541,720	-14
ÇİNKO VE ÇİNKODAN EŞYA	81,726,370	-52.31
KIYMETLİ VEYA YARI KIYMETLİ TAŞLAR, KIYMETLİ METALLER	52,046,380	-3.64
DEMİR VE ÇELİK	50,622,120	55,031.91
YENİLEN MEYVELER VE SERT KABUKLU MEYVELER	32,343,827	58.42
GÜBRELER	20,796,152	-26.32
YENİLEN SEBZELER VE BAZI KÖK VE YUMRULAR	11,701,790	14.44
METAL CEVHERLERİ, CÜRUF VE KÜL	10,884,316	-75.31

TÜRKİYE – ÖZBEKİSTAN TİCARETİ

Kütahya – Özbekistan Ticareti

	2022 (1000 \$)	2023 (1000 \$)	Değişim
KÜTAHYA	645,4	552,28	-14,40%

Verilen verilerden de anlaşılacağı üzere 1 Ocak 2022 – 31 Aralık 2022 ile 1 Ocak 2023 – 31 Aralık 2023 arasında yapılan ihracatta %14,40’lık bir düşüş gözlenmiştir. Global olaylar sonucu Kütahya ile Özbekistan arasında ki ticaretin gerilemesi 2024 yılında iki taraflı olarak atılan adımlarla artı yönde seyredeceği öngörülmektedir.

Kütahya’da yüksek üretim kapasitesine sahip olan ve Özbekistan’ın ihracatında ilk 10’a giren otomotiv sektörü, maden ürünleri, makine, aksam ve parçaları hedef ülke belirleme noktasında önem arz etmektedir.

Özbekistan hükümetinin Türkiye ile ilişkileri geliştirmek ve ticaret hacmini artırmak amaçlı olarak Türk yatırımcıların Özbekistan’a yapacağı yatırımlarda vergisel muafiyetler ve altyapı destekleri sağlanmaktadır.

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- İş Kültürü
 - Tarihi İpek Yolu üzerinde yer alan, yüz yıllardır ticaret yapan bir toplum
 - Kurumsallık genel olarak zayıf; web sitesi / e-posta kullanımı sınırlı, sektörel birlikler genel olarak çok aktif değil
 - Türk malı ve Türk şirketi imajı genel olarak olumlu; ama finansman sıkıntısı yüzünden fiyat ana tercih sebebi (bankacılık sistemi gelişme yolunda)
 - Güvene dayalı ticaret yapılmamalı; firma hakkında araştırma yapılmalı ve mümkünse yerinde ziyaret edilmeli
 - Sözleşmeler yerel mevzuata uygun olmalı; mücbir sebep, müeyyide, tahkim gibi konular titizlikle ele alınmalı
- Ekonomik faaliyetlerin önemli bir bölümü Taşkent'te; ama diğer bölgeler de fırsatlar sunmaktadır.
- İhraç taşımalarımızın tamamına yakını karayolu ile sağlanıyor; lojistik maliyetli (double landlocked)
 - Tır başına maliyet 6-7 bin \$; parsiyel kg başına ortalama 0,45 \$
 - Türkiye > Gürcistan > Rusya > Kazakistan > Özbekistan
 - Türkiye > İran > Türkmenistan > Özbekistan

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- Ülkede yerleşik olmak pazarda önemli bir avantaj sağlamaktadır
 - Şubat 2024 itibarıyla 1.901 Türk sermayeli firma
- Fuarlara katılım etkili pazara giriş ve pazarda tutunma araçlarından birisidir
 - <https://www.uzexpocentre.uz/en/menu/krzazmalar-rezhasi-2024>
 - <https://www.advantour.com/uzbekistan/exhibitions.htm>
- Yeni dönem reformları ile birlikte iş yapmak daha kolay hale gelmekle birlikte; bazı olumsuz eski dönem uygulamaları devam etmektedir
 - Bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesi
 - Tek pencere, e-devlet gibi elektronik uygulamalar
- Tarifeler ve ihracatta aranan belgeler: https://tarif.customs.uz/index.jsp?lang=en_EN
 - «Gönderen ülke», «menşe ülkesi» ve «ticaret ülkesi» olarak Türkiye (ülke kodu:792) seçilmeli
- Menşe şahadetnamesi bulunmaması durumunda en yüksek ithalat vergisi uygulanmaktadır

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- Tarife dışı engeller: Referans fiyat uygulamaları; bazı ürünler için TSE belgelerinin kabul edilmemesi
- Pazara giriş ve ithalata dair düzenleme ve mevzuatlar çok sık değişmektedir
 - Ticaret Müşavirliği-Dış Temsilcilikler Bloğu: <https://dtybs.ticaret.gov.tr/blog/?ulke=74>
 - Ticaret Müşavirliği Resmi Hesapları:
 - <https://t.me/taskentticaret>
 - <https://www.facebook.com/taskentticaret>
- Ülkede üretilmeyen teknolojik ürünlerin ithalatında GV ve KDV muafiyeti (12.10.2022 tarihli ve 392 sayılı Karar)
 - 678 farklı ürün (GTIP: 84 – 90)
 - Üretim tarihi 3 yıldan fazla olursa sadece GV muafiyeti
 - <https://lex.uz/ru/docs/-5445273>
- Bazı temel gıda ürünleri, kişisel bakım ürünleri ve bebekler için giyim ve eşyası ile ayakkabılar için GV muafiyeti
 - <https://lex.uz/ru/docs/6717304>

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- Toplumun küresel ölçekli markalara erişimin kolaylaştırılması için GV indirimleri
<https://lex.uz/ru/docs/6235548#6236125>
 - Kozmetik ve kişisel bakım ürünleri, deri aksesuarlar, deri giyim eşyaları, hazır giyim, ayakkabılar, mücevherat ve güneş gözlükleri için GV: %5 - %7,5
- Bazı elektrikli ev aletleri ve elektronik ürünler için «A sınıfı enerji verimliliği» ve yetkili servis zorunlulukları
 - <https://lex.uz/docs/6750813> - <https://lex.uz/docs/6303230>
- 2022-2026 Kalkınma Planı ve 2030 Strateji Belgesi
 - PPP Projeleri - <https://www.pppda.uz/en/home>
 - Özelleştirmeler - <https://davaktiv.uz/en>
- WB, ADB, EBRD, OECD, IsDB gibi uluslararası kuruluşlar Özbekistan’a önemli miktarda fon aktarmaktadır

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- 2023-2025 döneminde ülkede gerçekleştirilmesi planlanan yatırımlar: <https://lex.uz/docs/-6329448#-6330251>
- 2024 yılı ilk çeyreği için yatırım programı: <https://lex.uz/docs/6801272>
- Devlet ihaleleri için: <https://e-auksion.uz/home>
- Yeni Taşkent Projesi - 20.000 hektar alan / 1 milyon kişi
 - İlk etapta 60.000 kişilik çok katlı konutlar, 30 okul, 20 anaokulu, multidisipliner hastane ve 5 aile polikliniği
 - Kamu binaları, tünel ve köprüler, metro, yer altı otoparkları, 420 hektarlık merkezi park vb.

PAZARA GİRİŞ

Pazara Girişte Öne Çıkan Hususlar

- Pazar potansiyel arz eden sektör ve ürünler
 - Enerji, enerji ekipmanları ve elektrik-elektronik ürünleri
 - Yaşanan enerji krizinden sonra öncelikli olarak önem verilen bir sektör konumunda
 - Madencilik ekipmanları
 - Altın, bakır, çinko ve uranyum gibi birçok maden yatağı bulunmakta
 - Tarım, tarım makineleri ve gıda işleme ekipmanları
 - Tarımsal üretimin artırılması ve modernleştirilmesi
 - Yetersiz depolama, gıda işleme ve tarım lojistiği kapasitesi
 - İnşaat Malzemeleri
 - Düşük kaliteli yerel üretim
 - Sağlık, eğitim, bilişim ve bilgi teknolojileri
 - Kalitesiz ve yetersiz sağlık ve eğitim hizmetleri; dijital dönüşüm ihtiyacı ve hızlı büyüyen bilişim sektörü
 - Müteahhitlik ve teknik müşavirlik
 - Altyapı ve üstyapı ihtiyacı

KÜTAHYA TİCARET VE SANAYİ ODASI
İHRACAT DESTEK OFİSİ